

П. Б. Волянський,
Інститут державного управління у сфері цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту

ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО НАСЕЛЕННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ МИРНОГО ХАРАКТЕРУ

У висвітлені питання організації життєзабезпечення населення, що постраждало внаслідок надзвичайних ситуацій мирного характеру.

Institute of state administration in the field of civil defence of the National university of civil defence.

Ключові слова: життєзабезпечення, надзвичайна ситуація, наслідки, населення, координація.

Key words: life-support, extraordinary situation, consequences, population, co-ordination. In the article the lighted up questions of organization of life-support of affected population are as a result of extraordinary situations of peaceful character.

ВСТУП

Під час надзвичайної ситуації (НС) значна частина населення часто залишається без житла, продуктів харчування, води, предметів першої необхідності, потребує медичної допомоги. Враховуючи зазначене, життєзабезпечення населення, особливо на початковому етапі ліквідації НС, є одним з першочергових завдань органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, органів управління системи цивільного захисту. Метою життєзабезпечення населення є задоволення фізіологічних, матеріальних і духовних потреб населення в умовах НС і відповідно до встановлених норм.

Метою статті є вивчення питання організації життєзабезпечення населення постраждалого внаслідок НС мирного характеру.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Організація життєзабезпечення населення в екстремальних умовах є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов, життя, здоров'я і працездатності людей, що включає:

- управління діяльністю робітників та службовців, всього населення при загрозі та виникненні НС;
- захист населення та територій від наслідків аварій, катастроф, а також стихійного лиха;
- забезпечення населення питною водою, продуктами і предметами першої необхідності;
- захист продуктів, харчової сировини, фуражу, во-

доджерел від радіаційного, хімічного та біологічного зараження (забруднення);

- житлове забезпечення і працевлаштування;
 - комунально-побутове обслуговування;
 - медичне обслуговування;
 - навчання населення способів захисту і дій в умовах НС;
 - розробка і своєчасне введення режимів діяльності в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження;
 - санітарну обробку;
 - знезараження (обеззараження) території, споруд, транспортних засобів, обладнання, сировини, матеріалів і готової продукції;
 - підготовка сил та засобів і ведення рятувальних та інших невідкладних робіт у районах лиха і осередках безпосереднього ураження;
 - забезпечення населення інформацією про характер і рівень небезпеки, порядок поведінки;
 - морально-психологічну підготовку і заходи щодо підтримання високої психологічної стійкості людей в екстремальних умовах;
 - заходи, спрямовані на попередження, запобігання або ослаблення несприятливих для людей екологічних наслідків НС та інші заходи.
- Виконання всіх цих заходів організовується виконавчою владою та органами управління цивільної оборони відповідного рівня. Безпосередніми виконавцями цих заходів є керівники підприємств, установ і організацій.

Заходи розробляються завчасно, відображаються в планах цивільного захисту (ЦЗ) і виконуються як в період загрози, так і після виникнення НС.

Одним із головних питань є організація забезпечення населення продуктами, питною водою і предметами першої необхідності — їжа, вода, незаражене повітря, а в холодний час і тепло є основними факторами життєвості населення.

Порядок забезпечення населення продуктами, водою і предметами першої необхідності в умовах НС визначається відповідними постановами Кабінету Міністрів України. Обласні й місцеві органи, особливо торгівлі і харчування є організаторами і виконавцями цього завдання. Вони організують нормоване постачання населення в умовах НС продовольчих товарів і предметів першої необхідності, дій особового складу формувань, створюють необхідні запаси з довготривалими термінами зберігання.

Враховуючи, що потреба води в районах розселення евакуйованих значно зростає у замиській зоні, розвивається і вдосконалюється система водопостачання і будуються нові, підтримуються у готовності існуючі вододжерела, впроваджуються системи оборотного і послідовного використання води, скорочуються невиробничі витрати користування водою з метою забезпечення значної кількості населення в умовах пошкодження системи водопостачання. Визначається для кожного району (регіону) необхідна кількість питної води для господарських потреб, планується порядок забезпечення нею різних категорій населення. З метою кращої організації постачання населення водою у необхідних випадках створюється служба водопостачання із завданням координації та контролю за виконанням заходів. Завдання з комунально-побутового обслуговування населення виконують міністерства житлово-комунального господарства, побутового обслуговування населення, відповідні організації і підприємства на місцях, а також комунально-технічні служби.

Підприємства побутового обслуговування міст відповідно до плану вивозять обладнання у замиську зону (райони розселення) і готують підприємства (організації) для обслуговування населення, особливо для санітарної обробки і людей, знезараження одягу, якщо виникла така необхідність (аварія на АЕС, хімічно небезпечних об'єктах).

Першочергова увага приділяється поліпшенню постачання населення товарами народного вжитку, житлових умов і медичного обслуговування, умов праці, вирішенню інших актуальних соціальних завдань. Зокрема, передбачається розширення мережі заготівельних пунктів сільськогосподарської продукції, максимальне наближення їх до місць виробництва, створення потужностей стосовно перероблення і зберігання плодоовочевої продукції безпосередньо в акціонерних товариствах, кооперативах і фермерських господарствах, а також багато інших практичних заходів, які сприяють забезпеченню життєдіяльності населення в умовах надзвичайних ситуацій.

У галузях, особливо на об'єктах господарської діяльності, організація і проведення багатьох заходів здійснюється за участю місцевих органів державної влади і управління. Це стосується, перш за все, заходів всесторонньої підготовки замиської зони, організації евакуаційних заходів, навчання населення застосовувати засоби і способи захисту, дій в умовах НС, забезпечення життєдіяльності, включаючи залучення до активної діяльності всього працездатного населення для ліквідації наслідків стихійного лиха, аварій і катастроф або застосування сучасних видів зброї, в тому числі робіт щодо знезараження території, різних споруд і устаткування (обладнання), сировини, матеріалів і готової продукції як на об'єктах, так і в замиській зоні.

Серед таких заходів — своєчасне забезпечення населення продуктами, питною водою і предметами першої необхідності, а також його комунально-побутове і медичне обслуговування, а також заходи з удосконалення і підтримування у готовності засобів розвідки, спостереження і лабораторного контролю, надійне забезпечення захисту від усіх видів зараження (забруднення) харчової сировини і продуктів харчування, а також вододжерел і систем водопостачання.

Тимчасове розселення громадян у безпечних районах передбачає максимальний захист людей від радіоактивного забруднення, хімічного ураження при аваріях або катастрофах на радіаційно або хімічно небезпечних об'єктах, а також запобігання загибелі людей у випадках катастрофічного затоплення районів його проживання. У місцях розселення звільняються приміщення для розміщення евакуйованих громадян, готуються (при необхідності) колективні засоби захисту. Якщо сховищ недостатньо, то організуються їх додаткове будівництво, пристосування існуючих підвалів, гірських виробок, для чого залучається усе працездатне населення, в тому числі і евакуйовані.

Життєзабезпечення населення при НС — це сукупність взаємопов'язаних за часом, ресурсами і місцем проведення силами і засобами цивільного захисту заходів, спрямованих на створення і підтримання умов, мінімально необхідних для збереження життя і здоров'я людей у зоні НС; на маршрутах евакуації і в місцях розміщення евакуйованих; у карантинних зонах при виникненні епідемій і в зонах бактеріологічного зараження; у місцечках, які створюються в польових умовах для розміщення людей.

Організація життєзабезпечення населення здійснюється місцевими органами виконавчої влади, на території яких виникла НС залежно від її рівня.

Безпосереднє життєзабезпечення населення здійснюється силами і засобами служб (систем) областей, районів та міст, на території яких виникла надзвичайна ситуація. До складу цих служб (систем) входять представники організацій (незалежно від їх організаційно-правових форм), які здійснюють свою діяльність на відповідній території.

Їх основу складають підрозділи і організації комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, енергетики, транспорту тощо, до обов'язків яких віднесені питання життєзабезпечення населення. У здійсненні заходів з життєзабезпечення беруть участь і центральні органи виконавчої влади, їхні сили і ресурси.

Першочерговими завданнями життєзабезпечення є: забезпечення населення водою, продуктами харчування, предметами першої необхідності, житлом, медичними послугами і засобами, комунально-побутовими послугами, транспортне та інформаційне забезпечення. Склад конкретних заходів забезпечення залежить від характеру НС, її масштабів, реальних потреб населення, які виникли, та інших чинників.

Заходи щодо забезпечення питною водою передбачають: визначення необхідної кількості води для побутових потреб у районі лиха; уточнення стану і можливості використання уцілілих і частково пошкоджених систем побутового водопостачання і автономних водозаборів, водоочисних споруд і установок; обладнання пунктів водозабору, очищення і роздачі води у пересувну тару; організація підвезення необхідної кількості води наливним транспортом і у розфасовці, а також подача її тимчасовими водопроводом населенню, підприємствам громадського харчування, хлібопекарням, лікувальним установам; використання простих засобів видобування і очищення води; введення і здійснення нормувань водо-

споживання і посиленого контролю за якістю води; захист систем водопостачання і автономних водозаборів від радіоактивного та інших видів забруднення і хімічного зараження; підготовка, у разі необхідності, на водопроводах, які використовують воду поверхневих джерел, систем її очищення від радіоактивних, хімічних та інших небезпечних речовин; організація відновлення і ремонту пошкоджених систем побутового водопостачання, автономних водозабірних споруд.

Заходи щодо забезпечення продуктами харчування включають: оцінку необхідної номенклатури і кількості продовольства для забезпечення населення і рятувальників; централізоване отримання, облік і розподіл продовольства, у тому числі і одержаного як гуманітарну допомогу; визначення реальних можливостей щодо виробництва продовольства, продуктів харчової і м'ясо-молочної промисловості (хліба, хлібобулочних виробів, крупи, макаронних виробів, м'яса і м'ясопродуктів, риби і рибопродуктів, молокопродуктів, жирів, цукру, овочів і овочевих консервів, солі тощо); оцінку можливостей і організацію підприємств громадського харчування; оцінку запасів продовольства на складах держрезерву і торговельних організацій; визначення необхідної кількості пунктів харчування, польових кухонь і хлібопекарень, розгортання, у разі необхідності, їх роботи; організацію, у разі необхідності, контролю за забрудненням продуктів харчування радіоактивними, хімічними та іншими небезпечними речовинами, знезаражування продовольства і харчової сировини; приготування і роздачу їжі постраждалому населенню і учасникам ліквідації наслідків НС, видачу їм продовольства відповідно до порядку і на умовах, прийнятих для даної НС.

Забезпечення постраждалого населення предметами першої необхідності передбачає: визначення необхідної кількості і номенклатури предметів першої необхідності (одягу, взуття, ковдр, посуду, засобів особистої гігієни, миючих засобів, тканин, галантереї тощо); збір, сортування і підготовку до використання предметів першої необхідності з пошкоджених складів, а також тих, що надійшли як гуманітарна допомога і взаємодопомога населення; визначення можливостей і здійснення забезпечення постраждалих за рахунок центральних та інших органів виконавчої влади і самоврядування, включаючи і наявні резерви; виявлення дефіциту і визначення шляхів його покриття за рахунок перерозподілу продукції на території, яка постраждала; підготовку запитів про гуманітарну та інші види допомоги; організацію, у разі необхідності, контролю за забрудненням предметів першої необхідності, які підлягають видачі населенню, їх знезаражування; захоронення забруднених предметів першої необхідності, які за результатами контролю є непридатними до використання; визначення місця і порядку видачі, здійснення видачі предметів першої необхідності; організацію пересувних пунктів і відділень служб постачання.

Забезпечення постраждалого населення тимчасовим житлом передбачає: визначення потреби населення у тимчасовому житлі в зоні НС, а також у місцях розміщення евакуйованих (відселених) і потреби населення в постійному житлі, якщо наявне не підлягає відновленню або знезаражуванню; проведення інвентаризації житлового фонду, який зберігся, оцінку ступеня пошкодження (руйнувань, забруднення) об'єктів виробничого і соціального призначення; направлення запитів про постачку житла, яке швидко буде утворено; розгортання тимчасового житла (намети, пересувні і збірні будиночки тощо); підготовку санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, спортивних і дитячих таборів та інших громадських будівель і споруд для

розміщення осіб, які втратили житло, а також евакуйованих; організацію контролю за забрудненням приміщень, які призначені для тимчасового розміщення постраждалих та їх знезаражування. Забезпечення населення житлом, замість втраченого внаслідок НС, здійснюється після ліквідації НС за рахунок страхових виплат і допомоги держави.

Важливе місце при подоланні медико-санітарних наслідків НС посідає постачання медичним майном і медикаментами. Зокрема, воно передбачає: визначення потреби в медикаментах, запасах донорської крові та інших засобах; нагромадження і використання ліків, обладнання та іншого медичного майна в необхідних обсягах і номенклатурі; визначення шляхів ліквідації дефіциту медикаментів і медичного майна за рахунок перерозподілу внутрішніх ресурсів, а також поставок з інших регіонів, підготовку і подання відповідних заявок.

Забезпечення постраждалого населення комунально-побутовими послугами передбачає: уточнення обсягів паливних ресурсів, які збереглися, стаціонарних тепло-, енергоджерел, необхідної кількості палива та енергії; використання, за можливістю, як джерел енергії локомотивів, річкових та морських суден; визначення необхідної кількості нестандартних, простих засобів обігріву і електропостачання (печі, пересувні малогабаритні котельні, дизель-електростанції, акумулятори тощо) та постачання їх населенню; визначення необхідних обсягів першочергового відновлення водопровідних, каналізаційних, теплових, газових, електро- і тепломереж; забезпечення населення в зоні НС і місцях евакуації лазнями, душовими, пральними, туалетами, організації лазнепрального обслуговування, використання для цього пересувних засобів; проведення, у разі необхідності, знезаражування комунальних і побутових стічних вод, організація лазне-прального обслуговування за межами зон радіоактивного (хімічного) забруднення; виділення необхідних сил та засобів для поховання загиблих і необхідної кількості місць поховання; організація та видалення побутових відходів на житловій території зони НС.

Транспортне забезпечення населення полягає в транспортному обслуговуванні заходів життєзабезпечення населення (доставка ресурсів), а також в транспортному обслуговуванні лікувально-евакуаційних заходів і евакуації населення.

Інформаційне забезпечення передбачає комплекс заходів щодо своєчасного інформування населення з усіх питань, пов'язаних з НС. В інформації, яка доводиться до населення, помітне місце відведене питанням першочергового життєзабезпечення. Обов'язково повідомляється про розміщення пунктів роздачі води та їжі, медичної допомоги, організацію комунально-побутового обслуговування тощо.

Підсумовуючи, слід зауважити, що проблема життєзабезпечення населення, постраждалого за умов НС, є одним з важливих завдань служб екстреного реагування на виникнення НС.

Література:

1. Організація медичного забезпечення населення України при природних і техногенних катастрофах: посібник / За заг. ред. В.О. Волошина, В.Ф. Торбіна. — К.: Медекол, УкрРНВФ "Медицина-Екологія", 1998. — 152 с.
2. Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій / С.О. Гур'єв, А.В. Терент'єва, П.Б. Волянський. — К., 2008. — 148 с.
3. Реагування на виникнення надзвичайних ситуацій / За ред. С.О. Гур'єва // ІДУСЦЗ НУЦЗУ, УНПЦ ЕМД та МК. — Вінниця, 2010. — 412 с.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2011 р.